

08 aprilie 2020

12-6/32

Domnului Ion CHICU,
Prim-ministru al Republicii Moldova,
Președinte al Comisiei Naționale pentru Situații Excepționale
Mun. Chișinău, Casa Guvernului, str. Piața Marii Adunări Naționale 1, MD-2033

Domnului Fadei NAGACEVSCHI,
Ministru al Justiției,
Mun. Chișinău, str. 31 August 1989, nr.82, MD-2012
Email: secretariat@justice.gov.md

Unul dintre domeniile prioritare de monitorizare al Avocaților Poporului reprezintă prevenirea torturii, tratamentelor inumane și degradante în locurile privative de libertate, inclusiv în instituțiile de detenție pentru minori.

La moment în sistemul penitenciar sunt deținute peste 6600 persoane. Statul este responsabil pentru acordarea asistenței medicale celor pe care îi are în custodie și, totodată, are datoria de a întreprinde măsuri pentru protecția personalului care activează în sistemul penitenciar și în sistemul de sănătate publică.

COVID-19 a fost declarat pandemie globală și pe măsură ce se răspândește, vulnerabilitățile identificate, precum situația persoanelor private de libertate în penitenciare sau alte instituții de detenție, necesită o abordare specifică. Persoanele private de libertate se confruntă cu vulnerabilități mai mari, întrucât răspândirea virusului se poate extinde rapid datorită concentrației, de regulă, ridicate a persoanelor private de libertate în spații restrânse și accesului limitat la igiena și îngrijirea sănătății în anumite contexte. Standardele internaționale evidențiază faptul că statele trebuie să se asigure că persoanele aflate în detenție au acces la același standard de asistență medicală disponibil în comunitate și că acest lucru se aplică tuturor persoanelor, indiferent de cetățenie, naționalitate sau statut. În acest sens, Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU pe 17.12.2015, precizează clar că „... *Deținuții ar trebui să se bucure de aceleași standarde de îngrijire a sănătății care sunt disponibile în comunitate și ar trebui să aibă acces la necesarul de servicii de îngrijire a sănătății gratuit, fără discriminare din cauza statutului lor juridic*”.

Menținerea sănătății în instituțiile de detenție este nu doar în interesul persoanelor private de libertate, dar și în interesul comunității. Dacă nu sunt abordate riscurile legate de COVID-19 în locurile de detenție, focarul poate să se extindă în comunitate.

Conform Organizației Mondiale a Sănătății, oricine poate contacta COVID-19, dar anumite persoane care suferă de boli cronice (astm, diabet, boli de inimă) sunt mai vulnerabile. Autoritățile publice ar trebui să ia măsuri imediate pentru a combate supraaglomerarea din închisori, inclusiv măsuri pentru respectarea îndrumărilor OMS privind distanțarea socială și alte măsuri de sănătate. În acest sens, Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului, Michelle Bachelet, a solicitat

guvernurilor să ia măsuri urgente pentru a proteja sănătatea și siguranța persoanelor aflate în detenție, ca parte componentă a măsurilor de ordin general întreprinse pentru combaterea pandemiei de COVID-19. *”Covid-19 a început să lovească penitenciarele, închisorile și centrele de detenție pentru imigranți, locuințele de îngrijire rezidențială și spitalele de psihiatrie și riscă să facă ravagii prin populațiile extrem de vulnerabile ale acestor instituții”*, a menționat Bachelet¹.

Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului a cerut guvernelor și autorităților competente să lucreze rapid pentru a reduce numărul de deținuți, menționând că mai multe țări au întreprins deja unele acțiuni pozitive. Autoritățile ar trebui să examineze modalitățile de eliberare din detenție a celor deosebit de vulnerabili la COVID-19, printre aceștia, deținuții mai în vârstă și cei bolnavi, precum și infractorii care prezintă risc scăzut. De asemenea, acestea ar trebui să prevadă cerințe specifice de îngrijire a sănătății femeilor deținute, inclusiv a celor care sunt însărcinate, precum și a deținuților cu dizabilități și a deținuților minori.

Oficiul ONU pentru Drepturile Omului și Organizația Mondială a Sănătății au emis un document de îndrumare provizoriu - **COVID 19: Concentrarea pe persoanele private de libertate** - care conține mesaje și acțiuni cheie pentru alte agenții ONU, guverne și autorități relevante, instituții naționale pentru drepturile omului și societate civilă.²

La nivel european, au fost deja raportate o serie de îmbolnăviri și decese în penitenciare din cauza infectării cu COVID-19. În legătură cu aceasta, Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Dunja Mijatovic, solicită insistent tuturor statelor membre ale Consiliului Europei să folosească toate alternativele disponibile pentru detenție ori de câte ori este posibil. Recurgerea la alternative privării de libertate este imperativă în situații de supraaglomerare și cu atât mai mult în cazuri de urgență. Ar trebui să se acorde o atenție specială deținuților cu sănătate precară, persoanelor în vârstă care nu reprezintă o amenințare pentru societate și persoanelor acuzate pentru săvârșirea unor infracțiuni mai puțin grave. Reducerea populației penitenciare este indispensabilă în toată Europa pentru a asigura implementarea eficientă a reglementărilor sanitare și pentru a ușura presiunea crescândă asupra personalului penitenciar și asupra sistemului penitenciar în ansamblu.

Între timp, celor eliberați din detenție care au nevoie de sprijin, ar trebui să li se acorde acces adecvat la cazare de urgență și la serviciile de bază, inclusiv asistența medicală. Pentru a răspunde eficient provocării de combatere a focarului de coronavirus în locurile de detenție, statele membre ar trebui să adopte urgent și să pună în aplicare un plan uman și cuprinzător de criză, sprijinit de resurse umane și financiare adecvate și care să răspundă nevoilor celor care părăsesc închisorile, celor care rămân în detenție și personalului penitenciar.

Acesta ar trebui realizat în consultare și cooperare cu părțile interesate relevante pentru drepturile omului, în special Mecanismele naționale de prevenire a torturii, alte organisme de

¹ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25745&LangID=E>

² <https://interagencystandingcommittee.org/other/iasc-interim-guidance-covid-19-focus-persons-deprived-their-liberty-developed-ohchr-and-who>

monitorizare independente, Instituțiile naționale pentru drepturile omului și ONG-urile pentru drepturile omului.³

Astfel, mai multe state au inițiat deja procedura de eliberare a deținuților din custodie pe motivul supraaglomerării spațiilor, dar și din imposibilitatea asigurării eficiente a măsurilor de protecție a sănătății acestora în spațiile închise. Acestea își adaptează politicile de justiție penală pentru a reduce populația din penitenciare prin diferite mijloace, inclusiv eliberarea temporară sau anticipată din detenție, amnistia, grațierea, detenția la domiciliu, comutarea pedepselor, suspendarea urmăririi penale, amânarea executării pedepselor etc.

Suprapopularea penitenciarelor în Republica Moldova este un fapt evident, recunoscut de autorități. La moment, în condiții de mai puțin 4m² per persoană sunt detinuti circa 4150 condamnați, iar în condiții de mai mult de 4 m² - circa 2619 condamnați. Plafonul de detenție stabilit pentru instituțiile penitenciare de ANP este de **6735** locuri.

În repetate rânduri s-a menționat că toate penitenciarele din țară sunt de o arhitectură veche, de organizare neadaptată detenției persoanelor. Pe lângă aceasta, există un șir de probleme ce țin de sistemul medical din instituțiile de detenție. În circumstanțele existente riscul răspândirii pandemiei în instituțiile penitenciare din Republica Moldova, precum și în alte instituții de detenție, este evident.

Avocații Poporului atenționează că în cazul răspândirii epidemiei în penitenciare, situația nu va putea fi controlată în nici un mod. Secțiile medicale din penitenciare nu au posibilitate de a oferi condiții de îngrijire spitalicești și terapie intensivă, iar spitalul penitenciar nu dispune de capacitatea de a acorda asistența medicală necesară tuturor deținuților infectați, în cazul răspândirii COVID-19. În același timp, instituțiile medico-sanitare publice, deja suprasolicitate, se vor confrunta cu o nouă provocare - necesitatea creării condițiilor pentru asigurarea pazei permanente a deținuților internați.

Analiza datelor statistice publice atestă următoarea situație despre populația penitenciară:

- 1) 98 persoane, condamnate până la 1 an detenție;
- 2) 536 persoane, condamnate până la 3 ani detenție;
- 3) 938 persoane își ispășesc pedeapsa pe un termen de la 3 la 5 ani;
- 4) 213 persoane au peste 60 ani;
- 5) 125 persoane sunt încadrate în gradul I și II de invaliditate;
- 6) Zeci de persoane suferă de maladii grave în toate instituțiile de detenție.

Avocații Poporului sunt de opinia că eliberarea unor categorii de condamnați din instituțiile de detenție în scopul evitării supraaglomerării și riscului răspândirii COVID-19 în penitenciare ar putea avea un impact benefic, necesar, proporțional, imediat și eficient asupra situației per ansamblu în instituțiile penitenciare, dar și asupra bugetului public.

Legislația Republicii Moldova oferă deja soluții în acest sens: liberarea de pedeapsa penală, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, liberarea de

³ <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/covid-19-pandemic-urgent-steps-are-needed-to-protect-the-rights-of-prisoners-in-europe>

pedeapsă a minorilor, liberarea de executarea pedepselor a persoanelor grav bolnave, amnistia, grațierea. Unele dintre aceste instrumente ar putea fi aplicate și pe perioada epidemiei prin operare de modificări în Codul penal, astfel încât sub incidența liberării de executarea pedepselor să cadă mai multe categorii de persoane, cum ar fi, de exemplu: persoanele care nu prezintă pericol pentru societate; persoanele condamnate pentru prima dată, în dependență de gravitatea infracțiunii săvârșite; persoanele care au atins vârsta de 60 ani și mai mult; persoanele cu dizabilități sau invalizii de gr.I și II; deținuții cu maladii grave și incurabile; deținuții care au ispășit 2/3 din pedeapsă, în dependență de gravitatea infracțiunii. De asemenea, la discreția comisiei penitenciare, instrumentele enunțate *supra* ar putea fi aplicate și față de deținuții condamnați pe viață, care au ispășit perioada de 30 ani detenție și au avut un comportament demn (nu sunt violatori de regim) în penitenciar.

Alte instrumente ar putea fi aplicate prin acte speciale, care au ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei (amnistia); liberarea totală sau parțială de pedeapsa stabilită sau comutarea pedepsei stabilite (grațierea).

Reieșind din cele expuse, în scopul prevenirii răspândirii epidemiei în sistemul penitenciar, în temeiul prevederilor art.16 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Nr.52 din 03.04.2014, *Avocații Poporului recomandă întreprinderea măsurilor de urgență în vederea eliberării din detenție a anumitor categorii de deținuți, inclusiv minori, prin aplicarea celor mai potrivite soluții, astfel încât să fie diminuat considerabil numărul persoanelor aflate în detenție.*

Cu respect,

Mihail COTOROBAL,
Avocatul Poporului (Ombudsmanul)